

Особливості нової соціальної ситуації п'ятикласників

Олена Хоменко, практичний психолог НМЦ ППіСР ІППО КУ ім. Бориса Грінченка, м. Київ

Поняття адаптації (від латинського слова *adapto* — пристосовуватись) виникло в біології та розглядається як пристосування особливостей будови та функцій організму, зокрема органів і клітин, до умов середовища.

Процес адаптації має декілька фаз у своєму розвитку:

- первісної декомпенсації;
- часткової;
- повної компенсації.

Адаптація соціальна розглядається як пристосування індивіда до умов соціального середовища та є одним з основних психологічних механізмів соціалізації особистості, який передбачає набуття індивідом соціальної ролі.

Соціальна адаптація включає:

- адекватне сприйняття навколишньої дійсності й самого себе;
- успішне спілкування та адекватні відносини з іншими;
- здатність до праці, навчання та організації дозвілля і відпочинку;
- здатність до самообслуговування й самоорганізації;
- зміну поведінки відповідно до ролевих очікувань.

Перехід учнів із початкової школи в середню включає в себе всі перераховані складники соціальної адаптації. Нова соціальна ситуація пов'язана у п'ятикласників із:

- появою нових учителів, різноманітністю їхніх вимог;
- заняттями в різних кабінетах;
- необхідністю вступати в контакти зі старшокласниками.

Цілісний образ учнівського «Я», який склався в результаті спілкування з учителем початкової школи, доповнюється безліччю нових складників, які виявляються по черзі на уроках математики або української мови. Дитина вже не має стійкого переживання успішності або неуспішності у вузьких рамках відносин з одним учителем, оскільки погляди різних викладачів на успіхи й поведінку

школярів різні, іноді протилежні. Для дитини — це перше зіткнення з протиріччями у відносинах, адже в майбутньому на її шляху будуть зустрічатися люди, які сприйматимуть її по-різному.

Важливим завданням для дитини в цій ситуації є збереження самоповаги. У цьому мають допомогти педагоги й психолог, а вдома — батьки.

Дитина повинна зберегти самоповагу, незважаючи навіть на те, що вчитель ставить низькі бали. Визнання учнем власних недоліків сприяє усвідомленню слабких сторін, які є складовими позитивно, емоційно забарвленого образу.

Дитина повинна зрозуміти: якщо в неї не все ладнається в навчанні, винна в цьому не погана вчителька, а причину треба шукати в собі.

Більш того, в учня є два шляхи: або подолати ці проблеми, або з ними змиритися. Якщо ж порушується спадкоємність реальних шкільних досягнень, у такому випадку *завдання педагога та психолога* полягає в допомозі дитині зберегти самоповагу. Це є актуальною умовою подолання невдач. Якщо ж самоповагу не буде збережено, вся система «Я» в дитини повстає на його захист і вона може вдатися до брехні, шахрайства та ухилення від вирішення своїх проблем.

Зауважимо, що ще одним завданням для педагогів і психолога на даному етапі соціалізації дитини буде навчання її здатності думати про себе, усвідомлювати свої мотиви та спонукання, вміти формулювати оцінні судження про себе. Доцільно пропонувати п'ятикласникам різні анкети, розмовляти з учнями про них самих, про те, як вони уявляють себе порівняно зі своїм ідеалом учня. У цьому віці ідеальне «Я» для дитини може бути цілком осмисленим.

Отже, враховуючи особливості нової соціальної ситуації, що складається при переході учнів із початкової школи в основну, *метою роботи психолога і педагогів з учнями* є: *по-перше*, визначення готовності до навчання в нових умовах, *по-друге*, надання допомоги дітям із низьким рівнем такої готовності.

Можна виділити наступні **компоненти** у змісті поняття «готовність до навчання в середній школі»:

- сформованість основних компонентів навчальної діяльності, успішне засвоєння програмового матеріалу учнями;
- сформованість у дитини новоутворень молодшого шкільного віку, таких як довільність, рефлексія, мислення в поняттях;
- якісно новий, більш дорослий тип взаємин учня з учителями і однокласниками;
- емоційна готовність до переходу в середню школу, яка виражається в адекватності переживань й попереджає підвищену шкільну тривожність;
- особистісна, інтелектуальна й емоційна готовність учня до навчання в основній школі.

Ураховуючи згадані компоненти для вивчення процесу адаптації учнів 5-х класів до навчання, ми рекомендуємо проводити **тестування** за допомогою наступних **основних діагностичних методик**:

- Філіпса «Тест шкільної тривожності», яка дає змогу прослідкувати тривожність за 8 параметрами;
- «Соціометрія», яка дає змогу виявити учнів, які потребують особливої уваги (знехтуваних, ізольованих);
- «Визначення особистісної адаптованості школярів», яка визначає особистісну адаптованість учнів;
- «Визначення мотивації школяра до навчання у школі», яка вивчає мотивацію учнів до навчання;
- «Діагностика вад особистісного розвитку», яка вивчає рівень вад особистісного розвитку за 9 параметрами.

Рекомендуємо використовувати в роботі **додаткові діагностичні методики**:

- **незакінчених речень**, яка досліджує переживання, труднощі, зони конфліктів, особливості сприйняття світу дорослих та ціннісні орієнтації дітей;

- «Мій портфель», яка вивчає емоційно-ціннісне ставлення дитини (емоційні проблеми, суб'єктивні очікування і переконання), вивчення переживань дитини, пов'язаних із роллю учня;

- «Оцінка відносин підлітка із класом», яка вивчає типи сприйняття індивідом групи;

- «Неіснуюча тварина», яка виявляє прояви агресії, тривожності, страхів, загальної дезадаптованості;

- «Рівень самоефективності», яка вивчає уявлення школярів про власну ефективність.

Результати, отримані під час дослідження процесу адаптації п'ятикласників, дають нам можливість вчасно надати допомогу або підтримку дитині, підбадьорити її. Тим самим сприяти психічному благополуччю учнів 5-х класів. Іншими словами, в адаптованого учня 5-го класу буде за таких умов бажання йти в школу, брати участь у громадському житті, спілкуватися з учителями, а також мати гарний настрій і успішність на відповідному рівні.

Література

1. Адаптація дітей у 1-х, 5-х, 10-х класах / Упоряд. Т. Червона. — К.: Шк. світ, 2008.
2. Коробко С. Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник. — К.: Літера ЛТД, 2006.
3. Лусканова Н. Г. Методы исследования детей с трудностями в обучении. — М.: Просвещение, 1993.
4. Настольная книга практического психолога. — В 2-х кн. — Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста: Учебное пособие / Е. И. Рогов. — М.: ВЛАДОС, 2003.
5. Овчарова Р. В. Справочная книга школьного психолога. — М.: Просвещение, 1993.
6. Основи практичної психології / В. Панок та ін.: Підручник. — К.: Либідь, 2003.
7. Практическая психодиагностика / Под. ред. Д. Я. Райгородского. — Самара: БАХРАХ-М, 2001.

О. Ільїна, О. Терехова

Навчальний рік

Основні накази

У книжці подано уніфіковані зразки наказів за тематичними розділами:

- ✓ Початок навчального року
- ✓ Організація виконання рішень педагогічної ради
- ✓ Узагальнення результатів вивчення стану викладання окремих предметів
- ✓ Аналіз важливих питань навчально-виховного процесу
- ✓ Закінчення навчального року

**ГАРЯЧА
ПРОПОЗИЦІЯ!**

Замовити книжку можна за тел. 044-284-24-50 або надіславши sms-повідомлення «Хочу замовити книжки» на номер 067-408-84-73
Увага! Мінімальне замовлення — 3 книжки